

Okt. 1995/60

Julmarknad Lördag 9 december kl. 11.00

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER

Arne Rådberg, Ripvägen 17	ordf.	571 401 80
Lars Hedrén, Grenvägen 1	v.ordf.	571 406 28
Kerstin Sjödahls, Våmfjärden	sekr.	571 407 68
Olle Ohlsson, Måsvägen 27	kassör	571 400 33
Monica Ohlsson, Lärkstigen 10	ledamot	571 405 67
Sigvard Lönnqvist, Fågelbrov. 2	hederst.	571 401 45
Annika Lillienwall	suppl.	571 405 21
Karin Wellstadius	.-.	571 411 41
Maria Ohlsson	.-.	571 547 86
Patrik Palm	.-.	571 415 76
Hasse Lindström	revisor	571 40552
Rolf Rådberg	.-.	571 407 61
Evert Wikholm	suppl.	
Edgar Pettersson	valberedn.	571 412 74
Totten Lillienwall	.-.	571 405 21

*****

Medlemsavgift för vuxna 75:-/år
barn och ungdom under 15 år 10:-

Postgiro 98 57 43 - 4
STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

*****

Författarna är själva ansvariga för sina artiklar.
Plocka gärna material i tidningen, men var snäll ange källan.

*****

Ordföranden har ordet.

Hej !

Jag hoppas att ni har haft en varm och skön sommar.

Nu när höststormarna börjar sätter vi också fart på aktiviteterna i Stockstugan.

Håll utkik på anslagstavlor, bl.a. vid Strömma Handel, så att ni inte missar något.

Vad har hänt med Strömmabron sen sist ?

Jo, Vägverket har efter utredningar förordat diagonalen.

Värmdö kommun kommer att få sig presenterat Vägverkets förslag troligtvis under oktober månad.

Glöm inte bort julmarknaden i december.
Mer om detta inne i tidningen.

Arne Rådberg

Aktiviteter under hösten.

Bildvisning i Stockstugan.

Ett samarrangemang mellan Strömma Hembygdsförening och Studieförbundet Vuxenskolan.

Den 21 november kl. 19.00 . En bildberättelse om "Husen som låg där Södermälarsstrand nu går fram".

Birgit Lindberg visar bilder från Söder, tagna före sekelskiftet av tullöveruppsyningsman Stenquist.

Vi serverar kaffe med dopp.

Tisdagsträffar.

Vi kommer att fortsätta med våra tisdagsträffar under vintern. Det finns mycket att göra och mycket att prata om. Du som vill komma och hälsa på oss, ring för säkerhets skull till Monica 571 40567 eller Britt-Marie 571 40033, ifall det mot förmodan är inställt den kvällen.

Dokumentation.

Vi kommer också att fortsätta med dokumentationen. Där behöver vi mycket hjälp. Vi har fortfarande många föremål kvar som skall dokumenteras och märkas med nummer.

Vi hoppas nu att vi ska få hjälp med detta genom ännu ett ALU - projekt.

Presenter.

I vår lilla försäljningshörna har vi en del nya grejor.

Många har frågat efter den gamla måttbrädan. Nu finns den att köpa hos oss igen.

Strömma HBK i Korpen Fotboll

samt Hockeybockey 94-95

Den 27 april 1994 gjorde Strömma HBK säsongspremiär utomhus. Detta skedde mot Team 89 i korpens cupspel på Enskede IP. Det var väl inte lika uppmärksammat som premiären i allsvenskan men vi var väldigt laddade. Dessvärre gick det inte riktigt så bra som vi hoppats. Fjolarssäsongens dåliga flyt verkade hålla i sig. Vi åkte på ännu en svidande förlust. Denna gång blev den dock inte så stor, matchen slutade 0-3.

Det skulle dock bli bättre. Vi följde nämligen upp förlusten i premiäromgången med tre raka segrar. Strömma HBK har aldrig någonsin spelat så lysande. Vi slutade som tvåa i grupp-spelet och genom detta kvalificerade vi oss för höstens slutspel i Cupen.

Den 9 juni var det även premiär i Korpserien och även här har Strömma gjort en avsevärd uppryckning mot förra säsongen. Av 8 spelande matcher blev det 5 vinster, 1 oavgjord och bara 2 förluster. Målskillnaden blev imponerande 28-13 dvs plus 15 mål. Vad detta räckte till för placering vet vi inte riktigt. Det var nämligen ett par felaktiga resultat med när tabellen kom. Vi bör dock ha slutat trea eller fyra av 9 lag.

En frostig oktoberkväll spelades även semifinalen i cupen. Där fick vi återigen spela mot Team 89 som vi fick däng av i första matchen. Trots att vi gjorde en riktigt bra match på den stenhårda isiga grusplanen blev det torsk igen. Den här gången med 2-4.

Det blev ingen inomhussäsong i fotboll så vi anmälde ett herrlag i hockeybockey istället och den 13 november gjorde vi debut i korpserien i Hockeybockey. Matchen spelades på Östermalms IP. För samtliga killar i laget var det säsongspremiär på skridskor över huvud taget så det gick som det gick (förlust med 1-10). Det blev dock något bättre även här. Vi lyckades i alla fall spela till oss två oavgjorda resultat och vinna en match på WO. Det blev bara sex stycken matcher under vintern för ett par lag drog sig ur seriesystemet. Alla tyckte dock att hockeybockeyn var mycket rolig så vi är nog tillbaks igen hösten 95.

Stora hjältar under året är våra två målisar. Tommy Hedlund i målet på Hockeybockeyn och Örjan Isgren i fotbollen. De har många gånger räddat oss utespelare från pinsamma baklängesmål.

nedtecknat av Pär Hedlund.

*****

Prylmarknad i Stockstugan

Har Du saker Du vill sälja, hyr ett bord av oss.

Du får betala 50:- till föreningen.

Vi kan samtidigt servera kaffe med dopp,
kanske på stående fot om vi blir många.

Ring Monica 571 405 67 eller Annika 571 405 21
så vi kan komma överens om ett bra datum.

Aktiviteter i sommar

Den traditionella "Strömmadagen" den 25 juni blev inte så välbesökt som vi hoppats på. Friluftsgudstjänsten hade nog lika många besökare som tidigare år, men därefter försvann många. Några stannade kvar och besökte muséet och drack kaffe, men någon större försäljning av hantverk blev det inte. Våra trogna durspelare med Jan Svanström i spetsen ställde som vanligt upp och höjde stämningen.

*****

Söndagen den 30 juli hyrde föreningen ett marknadsstånd på Skärgårdsmarknaden som i år ägde rum i Pilhamn på Ingarö. Carina Sundström och Sofia Ohlsson skötte försäljningen, och lyckades sälja hantverk för 2.000 kronor. Marknaden var öppen mellan kl.10.00 och 19.00 med många besökare trots värmen.

*****

Den 12 augusti. Carina och Sofia i farten igen. Nu med bord utanför Strömma Handel. Några hektiska timmar då båtfolket gick iland för att handla, inbringade 1.000 kronor. Stort tack familjen Boberg för att ni ställer upp för Strömma Hembygdsförening.

SUNDBY SÄTERI.

I föregående nummer av Strömmabladet lovade jag att i detta nummer berätta om det märkligaste som finns på Ornö. Det kommer nu: Sundby Säteri och alla öden och äventyr som hänger samman med gården.

Från 1600-talet har vi belägg för att huset har funnits. Alltså inte nuvarande byggnad utan de s.k. ruinen på andra sidan maren. I de romantiska fantasierna fanns där ett hus redan tidigare. Då skulle sjörövare eller munkar i ett medeltida kloster ha funnits där.

I mitten av 1600-talet köpte amiralen och riksrådet Claes Stiernsköld fem hemman härute. Han lyckades få säteriprivilegier för sina innehav och den vägen slippa skatteplikter. Det kan tänkas att Erik Dahlberg var inblandad i husbygget, som startade 1666. Han besökte nämligen Stiernsköld på Ornö 1665 och därefter på dennes stamgods Biby 1666. En enda åbyggnad utfördes men den var desto större. En rejäl stengrund, 31 m. lång, 5 m. hög, 8,7 m. bred och 1,75 m. tjock blev källarvåning. Därefter en överbyggnad i timmer. Alltsammans troligen klart 1669.

1676 dog Stiernsköld. Gården gick då till hans dotter och hennes make Gustav Adolf Sparre. Dessa var tyvärr tvugna att sälja gården år 1681. Köpare var Johan Gabriel Stenbock. Vi skulle jämföra denne man med vår tids fastighetspekulanter. Köpet gick tillbaka. Men eftersom gården fortfarande häftade i skuld till kronan (skulden var från Clas Stiernskölds tid) skulle den reduceras vid Karl XI:s stora reduktion 1688. Ett kungligt brev tillerkände dock makarna Stiernsköld /Sparre livstids besittningsrätt. Denna gick ut år 1700.

Lån och kronoskulder reglerades. Gården såldes och såldes vidare och gavs vidare. Nu börjar det spännande.

De nya ägarna var Christina Maria Falkenberg och hennes make Evert Didrik Taube, som fick gården före 1720.

1719 hade tsar Peter, som vi alla vet, farit härjande fram härute i vår vackra skärgård. Då brändes också Ornö och Sunby säteri alltmedan Taube satt i Vaxholm och spelade bort pengar. Stefan Löfving försökte förgäves att få honom att ingripa med flottan.

Ruinen.

1721 började Evert Didrik Taube att bygga upp Sundby säteri, men flyttade det från maren till nuvarande plats. Hans stackars underlydande bönder som blivit utblottade genom tsar Peter fick åtta skattefria år.

Även om Taube avancerade inom marinen, så hade han många andra motgångar. Han hade flyttat från Kungshatt till Bååt-Stenbockska palatset på Blasieholmen där han levde på alltför stor fot. Han fortsatte också att spela bort pengar. Detta blev grunden till Hedvig Taubes olyckliga öde.

Fredrik I som år 1730 hunnit bli 54 år blev förälskad i Hedvig Taube som då var 16 år. Kungen började uppvakta 16-åringen. Familjen Taube bodde då i Drabanthuset på Skeppsholmen. Tänk er allt som bars över Skeppsholmsbron, tänk er kungen på sin väg dit två gånger i veckan. Alla stockholmare kände naturligtvis till detta. Vem dömdes? Inte Kungen. Inte Evert Didrik Taube som steg mer och mer i graderna. Det blev som vanligt - den stackars flickan.

Taube hade vid det här laget - 1732 - blivit amiralitetspresident. 1734 blev Taube riksråd och greve. 1739 avgick Taube med pension. 1743 var han dock åter i tjänst som överbefälhavare för flottan. Han fick även uppdraget att till Sverige åtfölja den nyvalde tronföljaren - Adolf Fredrik av Holstein.-Gottorp och dennes maka Lovisa Ulrika av Preussen . För detta fick han en orden och hans yngsta dotter blev utsedd till hovdam hos Lovisa Ulrika. 1748 fick Evert Didrik Taube Serafimerorden. 1751 dog han, då hade Fredrik I varit död i åtta månader.

Hedvig Taube, den stackars flickan som såldes av fadern till kungen, vad hände henne under denna tid. Flickan, som blott blev 29 år, fick under sin levnad många beteckningar, "la belle colombe" (den vackra duvan) och riksförargelsen. Hon fick utstå mycket skvaller och förtal. Endast en gång yttrar hon sig: " Jag tvingas exponera min heder för att sauvera en genom spel ruinerad familj".

Hon var tillsammans med familjen på Ornö i början av juni 1731. Fadern och den övriga familjen skulle därefter till Karlskrona och hon transporteras till Kungshuset, nuvarande Svea Hovrätt, för att tillträda som hovfröken hos drottningen Ulrika Eleonora d.y. I grund och botten som älskarinna åt kung Fredrik I. Hon födde honom en dotter i början av 1734. Dottern kallades endast Anonyma. Hon dog efter en kort tid och begravdes i von Höpkens familjegrav på Värmdö. (jag har inte kunnat få reda på vilken grav detta är).

Hedvig Taube

1734 märkte Hedvig Taube att hon var med barn igen och flyttade över torget till det s.k.Posseska palatset. Där födde hon en son som fick namnet Fredrik Wilhelm. Han fick titeln "greve av Hessen" av sin gudfar, Prins Wilhelm av Hessen. Denne son dog barnlös 1808 i Holland. Nästa son föddes 1737 och fick namnet Carl Edvard. Även han fick titeln "greve av Hessen" och även han dog barnlös i Paris 1769. Så slöts den nybildade ätten.

Den stackars Hedvig blev från och till utsatt för både politisk förföljelse och från prästerståndet. 1740 lyckades dessa tillsammans med drottningen förvisa Hedvig från staden. Hon skulle tillsammans med sina söner till Holstein. Kungen var olycklig.

Hon kom dock inte längre än till Örby slott, som då ägdes av hennes far och mor. Där fick kungen stopp på landsförvisningen. I juli 1741 var Hedvig Taube tillbaka i Stockholm. I februari 1743 lyckades kungen få igenom att Hedvig fick titeln romersk riksgrevinna von Hessenstein. Denna titel fick hon av kejsar Carl VII.

1744 fick Hedvig sitt fjärde barn, en dotter som döptes till Hedvig Amalia. (Drottning Ulrika Eleonora d.y. var då död sedan 1741 och hade aldrig fått egna barn). Men i och med födseln av sitt fjärde barn blev "den vackra duvan" sjuk och dog endast 29 år gammal. Hedvig Taube ligger begravd i Strängnäs domkyrka och där vilar även hennes andra dotter som blev 9 år.

Hedvig Taube som sett hur hennes far handskats med pengar och vad det kunde leda till hade själv varit sparsam och efterlämnade i lösöre 2 miljoner kopparmynt samt gods i Holstein.

Innan jag fortsätter med de människor som efter Taube bodde på Sunby, vill jag berätta lite mer om det hus som byggdes efter rysshärjningarna.

Sundby Säteri

1720 byggdes första delen. I den andra etappen 1740 påbyggdes huset med en bakre rumstil. Man märker det inomhus i golvet's olika höjd. Huset fick också en övervåning och säteritak.

Inomhus finns två märkliga målningar. I det nuvarande biblioteket i bottenvåningen finns en takmålning gjord på duk: "Saligprisningarna". Gunnar Redelius skriver i Ornö sockenstugas skriftserie N:o 2 om Taube och om målningen: "Som många karoliner har han efter alla prövningar funnit tröst i skriftens ord - det glada budskapet, evangelium".

I husets andra våning i det s.k. Hedvig Taubes kammare finns en takmålning föreställande en duva (tyska Taube) med brutten vinge samt inskriften "Med en är thet fäfangt". Detta tolkas som amiralen som närmar sig solen - Fredrik I - blir bränd dvs. allt förakt och förtal som följde samt dotterns liv (den brutna vingen).

I salongen finns en underbar tapet som var en gåva från Fredrik I. En s.k. stofftapet. Delar av denna gåva togs ner år 1900. Bitarna lades i sjön och när färg och flock var borta blev de utmärkta ladugårdshanddukar.

Nu är vi framme vid nästa ägare, Johan Rosir. Även han hade ett märkligt levnadsöde. Han föddes 1709 utanför Borås. Det kan tänkas att det var kyrkoherde Rosenius i hans grannsocken som hjälpte honom. Namnen Rosenius och Rosir påminner ju också om varandra. Rosirs far hette Pederssen. Rosir studerade i Uppsala och kom efter studietiden till Stockholm och Svea Hovrätt. Denna hovrätt var en för tiden mycket modern domstol, vilket var av stor betydelse för Rosir. Där kunde han lära sig mer, och även göra karriär. Han avancerade mycket snabbt. 1750 var han ledamot av lagkommissionen.

Johan Rosir gifte sig när han var 44 år. Ulrica Bedoire, hans hustru var endast 20 år. Hon kom från en mycket fin och rik familj. Rosir köpte Sundby säteri 1754, troligen för sin hustrus pengar. Han hade stor framgång i sitt arbete, men privat drabbade honom många och stora sorger. Han blev adlad, han blev utnämnd till riddare av Nordstjärneorden, men mellan 1754 och 1766 födde hans hustru tio barn. Av dessa kom endast tre till vuxen ålder. Vid det tionde barnets födelse dog Ulrica Bedoire, knappt 36 år gammal.

Johan Rosirs karriär fortsätter uppåt. Han blir justitiekansler, kommandör av Nordstjärneorden samt utnämns till friherre. Han var medlem av hattpartiet, men när mössorna kom till makten blev han naturligtvis degraderad. Snart var han dock tillbaka och blev då befordrad till hovrättspresident.

Det var inte slut på Johan Rosirs privata sorger. Hans enda son dog 28 år gammal i dysenteri. Han begravdes i Rosirska gravkoret på Ornö. Där ligger också Rosirs hustru och övriga barn. Självt ligger han på Jakobs kyrkogård. Det Rosirska gravkoret som ligger vid hembygdsmuseet ska nu rustas.

Rosirska Gravkoret.

Rosir ville nu tänka på sina två återstående döttrar. Sundby och det tidigare inköpta Näringsberg säteri blev fideikommiss. Utförliga förskrifter skrevs om arvsföljden.

De båda döttrarna fick också sorger med barn. Den äldsta fick inga barn, den yngsta fick tre barn, alla dog. Två fideikommiss - vem skulle ärva?

Enligt Johan Rosirs bestämmelser gick gårdarna till Gustaf Hamilton, kusinbarn till systrarna.

Gustaf Hamilton hade heller ingen son utan fideikommisset gick vid hans död till dottern Johanna Margareta, gift med greve Magnus Albert Carl Gustaf Stenbock.

Så kom Sundby 1854 till Stenbockarna som fortfarande besitter säteriet. Det gick över Albert Magnus Carl Gustaf till Albert Gustaf Otto Stenbock. Albert Magnus hann inte ens tillträda sitt arv. Han dog på Dalarö brygga på väg till Sundby.

Hur skulle man nu få tag på Albert Gustaf Otto, Albert Magnus hade tydligen inte kunnat vara sarns med sina söner. Båda hade emigrerat. Den äldste till Amerika. Det tog två år att hitta honom. Han arbetade som ingenjör i Brooklyn och var gift och hade två barn. Hans hustrus familj hade kommit från Irland i samband med hungersnöden, då potatisskörden slog fel.

Ett helt nytt liv väntade den nya Stenbocksfamiljen. Tre barn till föddes. De bosatte sig i flygeln och hyrde ut huvudbyggnaden. Det var i det sammanhanget som tapeterna i biblioteket och matsalen togs ner och lades i sjön.

Rose Mary Watters Stenbock blev snart änka. Maken omkom i en båtolycka. Han var inte båtvan och ej heller sjövan.

Rose Mary blev ensam med fem barn och en stor gård, hon talade dålig svenska och var katolik från främmande land. Hon hade dessutom patronatsrätt dvs. rätt att tillsätta präst. Hon antog en präst som lärde henne och barnen svenska. Hon skötte gården bra till hennes son Albert kunde övertaga Sunby Säteri.

Det tycks vara Stenbockarnas öde att dö i olyckor. Albert dog 1947 i flygolyckan på Kastrup tillsammans med prins Gustaf Adolf. Sonen Gustaf Otto tillträdde. Efter hans död 1988 har grevinnan Ebba blivit VD i företaget. Gustaf Otto var nämligen den siste fideikommissarien.

Vad jag också fäst mig vid är namnen. Grevinnan Ebba är född Falkenberg. Hedvig Taubes mamma var också född Falkenberg. Gustaf Vasas tredje hustru hette Catharina Stenbock. Precis som en dotter i detta Stenbocksled. Barnbarnet heter Lolotte. Bakom det namnet döljer sig en lång märklig historia. Kung Adolf Fredrik hade vid sidan av sitt äktenskap skaffat sig en dotter, Charlotte (Lolotte) Forsberg.

Grevinnan Ebba Stenbock.

Det har väl aldrig riktigt bevisats att detta var sant, men i alla fall tog prinsessan Sofia Albertina, Gustaf III:s syster, hand om barnet som blev hennes hovdam. Hon fick följa med till Quedlingburg för att hälsa på tyska kungliga. Hon giftes bort med Gustaf Stenbock

När Sofia Albertina skrev testamente tänkte hon naturligtvis på Lolotte, som hon var mycket förtjust i. Sverige hade då fått en ny kung som blandade sig i testamentskrivningen. Han hette Carl XIV Johan. Sofia Albertina hade testamenterat sitt palats till Lolotte. Det pappret rev kungen. Detta palats är numera vårt utrikesdepartement. Nästa papper som revs handlade om Stalltomten. Där hade Sofia Albertina sitt stall. Där ligger nu Grand Hotell Royal.

Något fick dock Lolotte. Tavlor av lärda franska fruntimmer samt böcker. Många av dem kom från drottning Lovisa Ulrikas Svartsjöbibliotek. Dessa tavlor och böcker har en tid varit deponerade på Skansen, men finns nu på Sundby säteri. Lolotte fick även mycket annat.

Många fler märkligheter som har tillkommit senare finns på Sundby. Tavlan av Klöcker - Ehrenstrahl som föreställer Magnus Stenbock - Måns Bock.

Under porträttet hänger det hand- och fotfängsel han fick bära i sju år då han var i fångenskap hos kung Fredrik IV av Danmark. Den sista tiden före sin död slapp han det dock. Det var tsar Peters förtjänst.

Denne var på besök i Danmark och ville träffa Magnus Stenbock. När han såg honom komma in nedböjd och ej kunna rätta på sig yttrade han mycket fint: " Jag är glad att se att Du blir memött som den statsman Du är ". Stenbock slapp bojorna.

Packkistan som står i matsalen har ägts av prinsessan Sofia Albertina, Gustaf III:s syster. Hon använde den på sina resor till det protestantiska klostret Quedlinburg, där hon var abbedissa.

Som ni förstår är Sundby på Ornö väl värt ett besök. Det finns många oskattbara smultronställen runt om i Sverige som ofta visas på guidade turer.

Res och bese dem och var med om att bevara detta för framtiden.

Var stolt över dessa för Sverige många gånger unika minnen.

Birgit Lindberg

Foto: Birgit Lindberg
BM Ohlsson

*****

Stockholms första vattenledning.

År 1861 fick Stockholm en vattenledning.
Tidigare hämtade statsborna sitt vatten från brunnar
som oftast låg i närheten av avskrädeshögar.

Varför är det bra att vara med i Strömma Hembygdsförening ?

Jo, därför att hembygdsföreningen är en övergripande förening utan gränser. De flesta andra föreningar, såsom tomtägar-föreningar, vägföreningar, samfällighetsföreningar, båtklubbar m.fl. har en yttre gräns för medlemsanslutning, där stamfastigheten ofta utgör gränsen för vilka som får vara med i dessa föreningar.

Är Du medlem i Strömma Hembygdsförening, får Du information om vad som händer i hela Strömmaregionen, alltså inte bara inom Ditt område.

Ett exempel har ju varit och är nya bron över Strömma kanal, där Strömma Hembygdsförening har varit aktiv och påverkat myndigheterna i den riktning som medlemmarna önskat.

Tänk om Ditt område skulle bli föremål för exploatering med tätbebyggelse eller andra övergripande åtgärder där vi behöver vara starka t.ex. kommunalt vatten och avlopp. Då är Strömma Hembygdsförening ett forum där vi alla kan uttala vår mening och stå starka gentemot myndigheterna.

Du som inte är medlem, betala årsavgiften och kom med.

Du som redan är medlem, påverka Dina vänner och grannar så att dom kommer med i föreningen.

Andra anledningar att vara medlem kan ju vara "Stockstugan" (se framsidan). Där finns hembygdsmuséet, där Du kan göra en insats eller bara komma och titta.

Där finns också samlingslokal för ca 25 personer, som Du som medlem kan hyra till reducerat pris.

Föreningen förfogar också över kanaltomten, som lämpar sig bra för utomhusaktiviteter. Där finns också en bollplan och utrustning för barnaktiviteter.

Där finns också ett mindre hus med köksutrustning, där man kan koka kaffe eller äta medhavda mackor t.ex.

Är Du intresserad av att medverka aktivt i föreningen så är Du verkligen välkommen. Ta i så fall kontakt med någon i styrelsen. (se sidan 2 i tidningen).

Väl mött
hälsar
Olle

"Kom o Lek" på Kanaltomten.

Malma Kvarn.

Malmö Squalte Qvarn som är på Malmö Ägor belägen och Räntar efter Cronones Jordebook 1 D:r 20/: Sölf:r Mynt, hafwer sitt Wattn medh Öfwerfall ifrån Stoor Träsket be:dt och igenom 2 Små Träsk, går medh 1 par Steenar heele Åhret, dock om det är mycket Torr Sommar eller hårdh Winter står den stilla i Mangell af Wattn, Men denne Sommaren haftt sitt Wattn och Öfwerfall.

Husen anbelangande Så är Qvarnhuset medh behörigt Qvarnredskap och Innanreede samt 2 Steenar färdige, doch gammalt. Widh Qvarnhuset är en gammal Cammar medh Skorsten uthj, Rännorne och Hoo-dammen samt Wattenhiullet behöfwer reparation, 1 Stugu medh behollit Brädhatak, Skorsten med Spiell samt Bakugn som Möllren boor uthj, 1 Kiällare Murat medh Steen, 1 Bodh medh behollit brüdhatak och Gålf.

Engen anlangar hafwer Möllnaren i Gode och Onde Åhr 5 å 6 Lass Höö, och behollen Giärdzgårdhen omkringh.

Bemelte Qvarn och ägor befinnes nu för tiden waara bort arrenderat till een Möllnare, hwilken gifwer i Arrende Åhrl. Sexton Tunnor Råghmöhl, Men sade sigh falla swårt så stoort Arrende att Vthbetahla.

Detta skrevs efter att man gjort laga syn på Malmö 2 Hemman år 1683.

Det är inte första gången man hittar Malma kvarn i gamla handlingar. Kvarnen fanns 1539 (Mats Burell uppsats). Troligen fanns den mycket tidigare. Enligt Frans De Brun fanns det väderkvarn på Malma 1547. Var männe den legat?

År 1700 bodde mjölnaren Anders Mickelsson i Malma kvarn. Förmodligen bodde han där 1719 när den ryska mordbrännarfloktan härjade och brände i skärgården. Kvarnen lär ha varit i gott skick då den brändes ner. I akten till 1720 års karta över Mallmö gård kan man läsa följande.

Mallmö gårds plats har varit wähl bebyggd men är af fienden ryssen förledit åhr 1719 alldeles i aska lagd som nu efter hand igen opbygges.

Mallmö Qwarn af 2 par stenar går med öfwerfall hela året igenom men af fienden ryssen förledit åhr alldeles afbrändes som nu igen opbygges.

På hösten 1719 inköptes Malma med nerbrunnen kvarn av Statssekr. Daniel Niklas von Höpken som även ägde Fågelbro. Det var han som sedan lät bygga upp gården och kvarnen igen.

Nu flyttade den första mjölnaren in med hustru och två barn. Han hette Hellberg och blev kvar till 1761. Vid den tiden nämns Rådalsqwarn i kyrkböckerna. Säkert samma kvarn.

Nästa mjölnare hette Carl Åhman. I husförhörslängden står angivet att han brutit sig i foten. Troligen kunde han inte ta sig till husförhöret som säkert var på Malma gård.

1781, ny mjölnare igen. Han hette Hans Hansson och kunde läsa någorlunda enl. prästen.

1784, mjölnare Hans Nordberg med hustru och två styvbarn.

1787, mjölnare Jonas Hellström med hustru och fem barn. Han flyttade till Huddinge 1799, där han tydligen bytte plats med mjölnaren Peter Eklund som i sin tur flyttade till Malma kvarn.

Efter flera ägarbyten av Malma gård har nu Major Svante Didric Silfverberg blivit ägare. Han lät nu också uppföra en sågkvarn. I kyrkböckerna 1798 och 1810 finns både Malma kvarn och Malma sågen.

Nästa mjölnare kom 1814 från Betsede. Han hette Olof Wikman och stannade kvar till 1820 då Anders Engström med hustru och fem barn kom från Nykvarn på Ingarö. Han trivdes tydligen bra för han blev kvar i många år.

1843 arrenderades kvarnen av Gabriel Wahlström med hustru Helena Lindbom. Dom hade tre barn, Gustaf Theodor, Sofia Charlotta och Carl Johan. Pigan Sophia Wilhelmina Wahlström kom från Skepparviken 1847. Sonen, Gustaf Theodor gifte sig så småningom med Hedvig Carolina Nyholm från Ingarö, och övertog arrendet 1861.

Malma Kvarn . Teckning av Erland Heurlin 1884.

Han blev inte kvar så länge, för 1866 var det dags för en ny mjölnare igen. Han hette Johan Petter Rosell och kom från Södertälje. Han var gift med Anna Grundin från Wahlbo och dom hade tre barn varav ett tvillingpar. Dom hade också ett fosterbarn och hade även tag hand om ett barnhusbarn. Vid den här tiden fanns även fyra drängar och fyra pigor som arbetade vid kvarnen.

1877. Då mjölnare Johan Oscar Haglund kom till Malma kvarn var han tämligen nygift med Brita Sofia Sandström från Stockholm. Dom fick inga egna barn, men tog hand om fem fosterbarn. Haglund blev kvar i 24 år och efterträddes av Carl Emil Lindwall med hustru Carolina Wahlström och deras tre barn.

Lindwall stannade till 1911 då Erik Emanuel Mogren från V.Haninge flyttade in. Mogrens hustru hette Anna Christina Jansson och kom från Ösmo. Tre barn följde med. Johan Erik, Klara Regina och Inez Hildur Kristina.

Erik Emanuel Mogren med sonen Johan Erik

Den 16 april 1919 tecknade Kapten Cassel på Fågelbro en försäkring på Malma Kvarn. Försäkringsvärdet fastställdes till 29.500 kronor.

Däri ingick inte mindre än åtta byggnader av varierande storlek.

Mangårdsbyggnad byggd av timmer, med papp på taket och i gott skick. Värde 9.000 kronor.

Köksbyggnad, timmer med tegel på taket. Värde 700 kronor.

Avträde, stolpvirke och bräder, tegeltak. Värde 50 kronor.

Stall, ladugård, loge, svinhus och vagnshus. Byggt av timmer och bräder samt med tegeltak. Värde 6.000 kronor.

Smedja, byggd av timmer med tegeltak. Värde 150 kronor.

Hölada, byggd av stolpvirke och gärdsel. På taket halm.

Värde 100 kronor. Kvarnhus med 3 par stenar, byggd av

timmer och med tegeltak. Värde 12.500 kronor.

Hjulhus, byggd av stolpvirke och bräder och med tegeltak.

Värde 1.000 kronor. Samtliga byggnader i gott skick

Gamla smedjan vid kvarnbacken ca.1930.

1925 var det dags att byta mjölnare igen. Familjen Mogren skulle flytta till Runmarö tidigt på våren, men blev ganska försenade då isen inte släppte sitt grepp förrän 1 maj. Den siste mjölnaren kunde nu flytta in. Det var Ivar och Greta Karlsson, som endast stannade i tre år. Kvarnen var nu i så dåligt skick att man inte kunde använda den längre. 1928 malde man för sista gången.

Mellan 1926 - 28 byggdes feriehemmet Malmgården, den stora byggnaden bredvid Mjölnargården. Samtidigt byggde man till en bit på Mjölnargården.

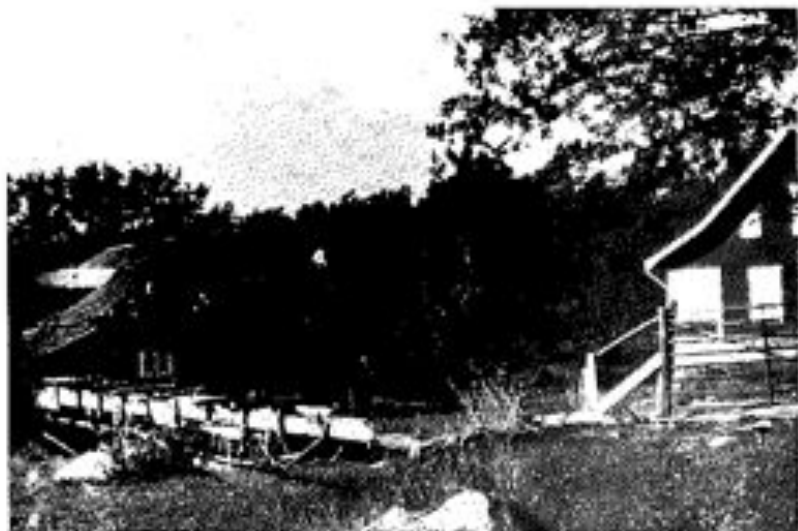
Kvarnen fick förfalla och revs inte förrän efter kriget 1945-46.

Malma Kvarn ägs numera av Stiftelsen Malma Kvarn, och huvuddelen av fastighetens byggnader upplåts sedan 1946 till SXX:s seglarläger.

Britt-Marie

Mjölnargården omkring 1928.

Kvarnen och Mjölnergården omkring 1930.

Malma Kvarn 1945.

Sigvard berättar.....

Mitt intresse för gamla saker började inte förrän efter avslutat skolgång 1922, då jag kom till Björsta by i Ösmo. Jag bodde hos min moster och morbror som hade lantbruk där. Här skulle jag få lära mig att arbeta. Jag var då bara 12½ år och fick mest vara inne.

Huset hade en gång varit en gammal fjärsmansgård. Jag gick ofta på vinden och plockade bland gamla kläder, uniformer, hattar, gamla möbler, jaktväskor, bössor, verktyg, ja här fanns allt. I gamla lider och källarbodar fanns åkerbruksgrejer. Jag fick lära mig mycket om jordbruk, skog och linberedning.

Jag har själv sått lin och även bråkat m.m. Det finns inget vackrare än en blå linåker i blåsten och en rågåker med blåklint.

Jag fick lära mig spika spåntak, vara med vid slakt, tröskning, isupptagning, dikning m.m.

När jag sedan kom hem till Fågelbro och Olivehill 1931, fick jag vara med min far på byggen.

Mellan 1945 och 1953 var jag anställd som gårdskarl hos Harry Lindkvist på Långstrandsudd. Där arbetade jag i trädgården och jag inredde också en sjöstuga till kajuta med vridbara sjökort med belysning. Belysning även i taket och i mässingsventiler. Jag murade även en öppen spis där kupan var av järn, putsad med kalk i cementbruk blandat med kohår.

En klockstapel med en gammal klocka byggde jag också.

Nu skulle en tomt bebyggas, och från Järvsö kom Markus Markusen och satte upp Hälsingegården. Han köpte upp hus, plockade ner dom och monterade sedan upp dem på plats. En stor ladugård till boningshus, en smedja till garage och ett härbre. Allt i gammalt timmer. En gärdesgård runt tomten med bondgrindar, en brunn med tak, vev och kätting för uppföring av vattnet.

1954 bildades Strömma Hembygdsförening. Man fick då hålla till på kanaltomten, där man hade dansbana och några små bodar. 1957 beslöt man anskaffa en byggnad att uppföra på kanaltomten. Byggmästare Martin Lindgren med fru och jag med min fru bilade upp till Hälsingland över en helg.

Vi bodde då hos Markusen. På söndagen åkte vi till kyrkan och sedan till Ulvsta, Järvsö för att titta på en gammal fin byggnad. I den byggnaden hade sista husförhöret hållits. Vi åkte hem och nu bestämdes det att vi skulle inköpa huset. Vi var fyra stycken som sedan åkte upp för att plocka ner huset, märka och väga av det. Det tog en vecka. Under tiden bodde vi i ett magasin. Innan vi åkte hem täckte vi timret med presenningar för att hämta det senare.

Så småningom kom stommen ner till kanaltomten där den täcktes igen. Grunden stod redan klar. Hök-Ollas hus kom aldrig på plats, ingen ville arbeta med det. Martin Lindgren köpte huset och byggde upp det vid Skepparviken. Synd på denna fina stomme med breda golvplank, breda takbrädor och fina chablonmålningar på taklisterna.

Hök-Ollas hus i Järvsö.

Grunden på Kanaltomten som den slåg ut då Hök-Ollas hus skulle placeras dit. Numera finns endast en bit av grunden kvar

Den nuvarande hembygdsföreningen är inrymd i Stock-stugan som 1964 flyttades från Stordalen, Sundsvall ner till Strömna.

(se foton på nästa sida).

Nu äger Värmdö Kommun fastigheterna och jag får bo kvar i boningshuset så länge jag lever och sköter om det på bästa sätt. Strömna Hembygdsförening får disponera Stockstugan och se till att den underhålls.

Jag förstår inte hur man orkat med allt detta arbete. Numera orkar man knappt gå uppför backen till Stockstugan.

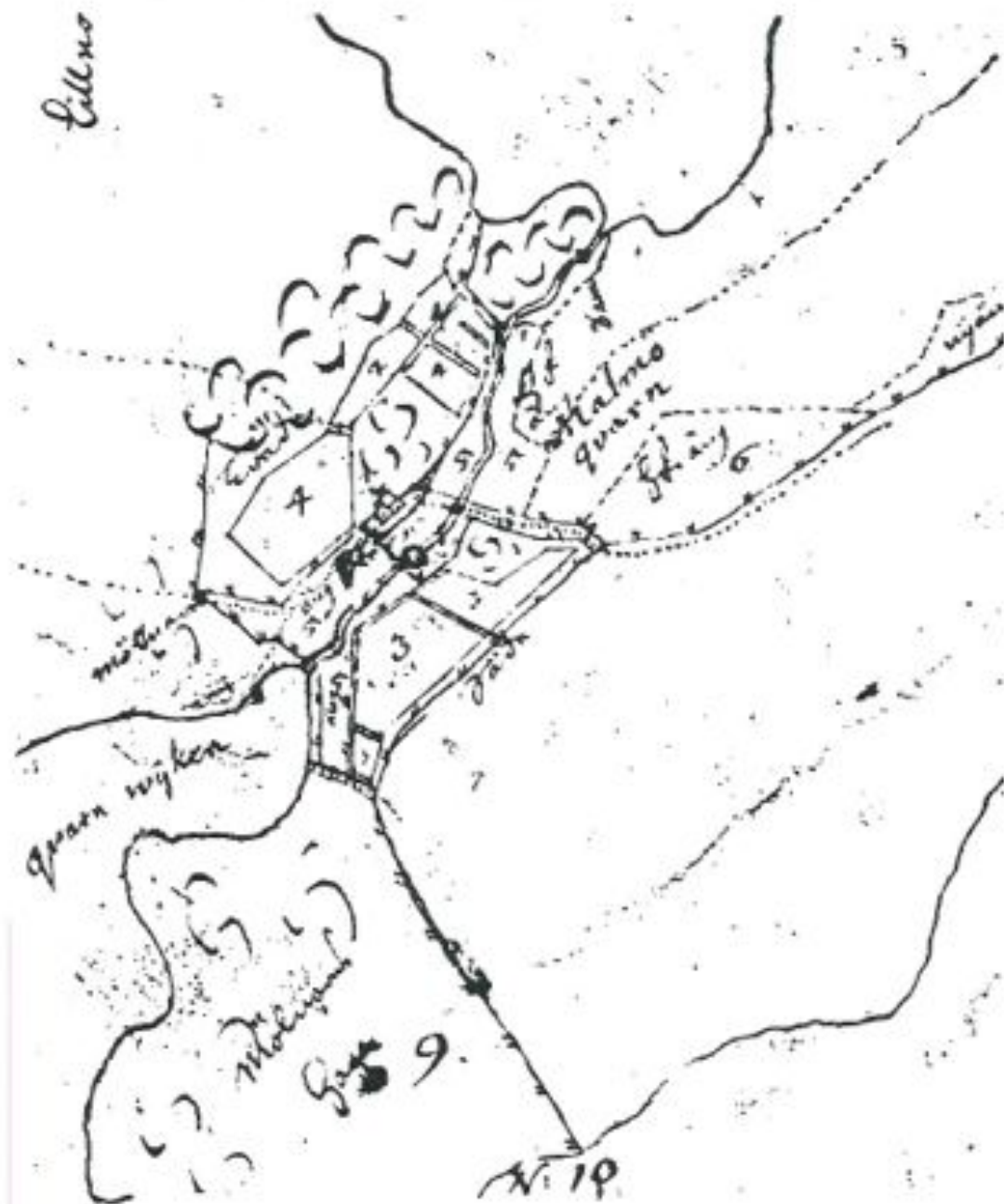
hälsningar Sigvard

Byggnaderna som Sigvard flyttade ner från Stordalen är nu hembygdsföreningens "Stockstuga". Boningshuset blev samlingslokal och ladan blev museum i två våningar. Mellan de båda byggnaderna har Sigvard byggt kök.

Redaktören.

Lillno

Karta över Malma Kvarn från 1720
då kvarnen återuppbyggts efter rysshärjningarna.

R. H. H.

Kvarn U.